

Herziening handboek Financiën voor gemeenten en provincies

Aangepaste passages

Voorwoord

Deel I

- 2.2.4. Financiële Verhoudingswet

Deel II

- 5.1.2. Dynamisch begroten
- 6.4. Kadernota
- 6.5.7.2. Model
- 6.5.7.3. Een voorbeeld
- 6.9.3. Resultaatbestemming
- 6.9.4. Accountantsverklaring
- 7.1. Gemeentefonds
- 7.4.8. Uitbreiding gemeentelijk belastinggebied
- 10.4.1. Europese aanbesteding
- 10.4.3. Meervoudig onderhands aanbesteden

Bijlagen:

- 11. Begrotingsanalyse (HS VI)

Geraadpleegde literatuur, artikelen en websites

Voorwoord

Handboek Financiën voor gemeenten en provincies verscheen voor de eerste maal begin 2018. Inmiddels is het vier jaar en een bestuursperiode verder. De tijd heeft niet stilgestaan. Ook de lokale overheidsfinanciën (gemeenten en provincies) hebben, mede op grond van gewijzigde regelgeving en inzichten, op onderdelen wijzigingen en aanpassingen ondergaan. In deze herziening van het handboek uit 2018 is een en ander op een rij gezet. Daarbij wordt de inhoudsopgave van het handboek gevolgd. In de lijst van “aangepaste passages” zijn de paragrafen en overige tekstblokken opgenomen, die zijn aangepast. Daarbij is waar mogelijk aangesloten bij de oorspronkelijke tekst. In voorkomende gevallen is enkel de bestaande tekst voorzien van commentaar. Doordat een groot deel van het handboek nagenoeg geen wijzigingen ondergaat, aanvullingen kent, is gekozen voor publicatie van de herziene versie op internet. Een ander is te lezen op website www.weteringsvansantvoort.nl, nadat een toegangscode is ontvangen.

Breda, augustus 2022
Adriaan J.C.M. Weterings

Financiële Verhoudingswet (2.2.4.)

In aanvulling op de tekst uit het handboek van 2018 wordt voor ingaande 2023 een grote herziening van de verdeling van het Gemeentefonds voorgestaan. Dit vloeit voort uit het takenpakket dat in 2015 van Rijk naar gemeenten is overgeheveld (sociaal domein). In dat jaar zijn omvangrijke middelen inzake WMO, Jeugdzorg en Participatie overgeheveld naar gemeenten. Voor veel gemeenten is op dat moment de omvang van de begroting met 1/3 toegenomen. De overheveling naar en verdeling vanuit het Gemeentefonds is samengegaan met “voordeel” en “nadeel” gemeenten. Een fenomeen dat niet is uit te sluiten bij overheveling van gelden naar het Gemeentefonds. Door periodiek onderhoud van het Gemeentefonds uit te voeren, kunnen de scherpe randjes van de verdeling worden weggenomen, zodat de uitkeringen uit het Gemeentefonds de kosten volgen. Een en ander heeft evenwel wat betreft het sociaal domein veel tijd gevergd. De aanpassing is meerdere malen uitgesteld. Naar verwachting zal de herziening ingaan per 1 januari 2023.

Dynamisch begroten (5.1.2.)

In deze paragraaf wordt het voorbeeld van de personeelskosten aangehaald. De compensatie van de stijgende personeelslasten door het Gemeentefonds is niet langer gebaseerd op een vuistregel (ongeveer 70% van de toename). De compensatie kent thans een eigen regime: de toe- afname van het Gemeentefonds is een combinatie van loon/prijs- en volumeontwikkelingen. Op voorhand kan niet worden aangegeven dat een bepaald deel daarvan betrekking heeft op loonkostenstijgingen. Op de middellange termijn is het voornemen om vanaf 2026 te gaan werken met een loon/prijscompensatie en een vooraf afgesproken omvang van volumeontwikkeling.

Kadernota (6.4.)

In deze paragraaf wordt een inkijk gegeven van een mogelijke inhoudsopgave van een kadernota. Onderdeel daarvan zijn de “uitgangspunten voor de opstelling van de komende begroting en meerjarenramingen”. Aan de reeks kan worden toegevoegd: in acht nemen van de voorschriften van de provinciale toezichthouder inzake structurele en incidentele lasten. De 12 provincies hebben in 2021 een handreiking opgesteld waarin ze een nadere verduidelijking geven met betrekking tot de interpretatie van structurele en incidentele baten en lasten. Aan de handreiking liggende de navolgende uitgangspunten ten grondslag:

- Een gemeente voert structurele taken uit en raamt daarvoor structurele baten en lasten in de begroting;
- Omdat de gemeente structurele taken uitvoert, zijn structurele baten en lasten de regel. Incidentele baten en lasten zijn de uitzondering;
- Deze uitzonderingen van incidentele baten en lasten worden volledig opgenomen in het verplichte overzicht van incidentele baten en lasten. Zowel in de begroting en de meerjarenraming als in de jaarrekening;
- Of een post terecht als incidenteel opgenomen is in het overzicht van incidentele baten en lasten blijkt uit het geven van een goede toelichting. Door de stellige uitspraak in de notitie is deze toelichting vereist;
- Voor het bepalen of er sprake is van de uitzondering, wordt de aard van de raming beoordeeld;
- In principe zijn alle stortingen in en onttrekkingen aan reserves incidenteel van aard;
- Het bestempelen van incidentele baten en lasten gebeurt door middel van een consequente gedragslijn;
- Baten en lasten zijn structureel als deze voor onbepaalde tijd geraamd worden, er is geen einddatum bekend;
- Baten en lasten komen in aanmerking om als incidenteel aangemerkt te worden als deze voor bepaalde tijd geraamd worden, er is een onvoorwaardelijke einddatum bekend;
- De incidentele baten en/of lasten moeten van materiële omvang zijn;
- Na eliminatie van de incidentele baten en lasten ontstaat het structureel begrotingssaldo.

Daarnaast geven de 12 provincies een drietal hulpmiddelen om tot een juiste interpretatie te komen:

- Hulpmiddel voor het invullen van het begrip structureel: Baten en lasten die zich vier jaar of langer voordoen zijn in beginsel structureel van aard;
- Hulpmiddel voor het invullen van het begrip incidenteel: Baten en lasten die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen;
- De aard van de raming (soort of de eigenschap van een begrotingspost) gaat echter altijd boven het hulpmiddel

Het belangrijkste dat in ogenschouw genomen dient te worden naar aanleiding van deze handreiking is, dat de belangrijkste wijziging ten opzichte van de vorige notitie incidentele en structurele baten en lasten (januari 2012) is, dat de aard van de raming van de baten en lasten het dominante criterium is om te bepalen of baten en lasten structureel of incidenteel zijn en niet meer de looptijd.

De handreiking wordt door de provincies gehanteerd met ingang van de opstelling van de begroting en meerjarenramingen 2022.

Model (6.5.7.2.)

Voor de samenstelling van de begrotingsanalyse is de meest recente versie gekozen (2022). De groepsindeling en verdeling over inwonersklasse ziet er voor 2022 als volgt uit.

<i>Groepsindeling</i>	<i>Aantal gemeenten</i>	
	2022	2016
Zwakke sociale structuur en sterke centrum functie	13	20
Zwakke sociale structuur en redelijke centrum functie	8	7
Zwakke sociale structuur en weinig centrum functie	0	4
Zwakke sociale structuur en zonder centrum functie	0	0
Matige sociale structuur en sterke centrum functie	27	27
Matige sociale structuur en redelijke centrum functie	14	15
Matige sociale structuur en weinig centrum functie	3	4
Matige sociale structuur en zonder centrum functie	0	0
Redelijke sociale structuur en sterke centrum functie	14	14
Redelijke sociale structuur en redelijke centrum functie	46	51
Redelijke sociale structuur en weinig centrum functie	43	48
Redelijke sociale structuur en zonder centrum functie	3	8
Goede sociale structuur en sterke centrum functie	0	0
Goede sociale structuur en redelijke centrum functie	31	32
Goede sociale structuur en weinig centrum functie	84	95
Goede sociale structuur en zonder centrum functie	42	54
	-----	-----
Totaal aantal gemeenten	334	379
<i>Inwonersklasse</i>	<i>Aantal gemeenten</i>	
	2022	2016
Minder dan 5.000	2	2
Tussen 5.000 en 10.000	11	17
Tussen 10.001 en 20.000	58	97
Tussen 20.001 en 50.000	181	190
Tussen 50.001 en 100.000	55	46
Tussen 100.001 en 150.000	13	14
Tussen 150.001 en 250.000	14	13
	-----	----
Totaal aantal gemeenten	334	379

Een voorbeeld (6.5.7.3.)

In bijlage 11 is de begrotingsanalyse 2022 opgenomen waarbij de stad Breda centraal staat. Breda heeft als wezenskenmerken: een matige sociale structuur en een sterke centrumfunctie. In 2022 zijn er nog andere gemeenten die hieraan voldeden.

Om tot een goede selectiegroep te komen, zijn beide wezenskenmerken gekoppeld aan het aantal inwoners. De gemeente Breda kende in 2022 een aantal van 184.126 (2016: 180.937 inwoners). Van de andere gemeenten met dezelfde wezenskenmerken in 2022, zijn er zes gemeenten die behoren tot dezelfde inwonersklasse (150.001 tot en met 250.000) als de gemeente Breda.

Deze gemeenten zijn:

- Almere (214.715 inwoners)
- Amersfoort (157.462 inwoners)
- Eindhoven (235.691 inwoners)
- Haarlem (162.543 inwoners)
- Tilburg (221.947 inwoners)
- Zaanstad (156.901 inwoners)

In bijlage 11 is de vergelijking weergegeven van de gemeente Breda met zijn selectiegroep.

De vergelijking met zijn selectiegroep biedt binnen het huidige verdeelstelsel van het Gemeentefonds het meeste inzicht. De uitkomsten uit de begrotingsanalyse 2022 voor de gemeente Breda geeft het volgende beeld met betrekking tot de clusters (ook wel hoofdfuncties genoemd). Daarbij zijn de cijfers afgezet tegen van 2016.

Algemeen bestuur

Ten opzichte van de selectiegroep scoort de gemeente Breda hier per inwoner € 159 negatief (2016 € 5 negatief). Dit komt met name door lagere inkomsten.

Een nadere uitsplitsing hiervan laat zien dat Bestuur en Ondersteuning organisatie € 55 per inwoner positief scoort. Daar staan de negatieve effecten tegenover van Mutaties reserves, Burgerzaken en Treasury.

Openbare orde en veiligheid

Binnen dit cluster zijn de kosten per inwoner € 30,-- hoger. Ten opzichte van 2016 zijn blijkbaar de kosten opgelopen. Tot dan toe liep het uitgavenpatroon van Breda synchroon met die van de selectiegroep.

Verkeer, vervoer en waterstaat

In tegenstelling tot 2016 lopen de uitgaven in de pas met die van de selectiegroep. Een uitzondering betreft het Parkeren. In tegenstelling tot 2016 (toen nog aanmerkelijk een hogere opbrengst dan de selectiegroep) is het resultaat negatief omgeslagen.

Wellicht is corona hier debet aan.

Economische zaken

De gemeenten van de selectiegroep maken hier aanzienlijk meer kosten dan de gemeente Breda. Dit komt overeen met een bedrag van € 33 per inwoner (2016: € 19 per inwoner) ofwel een bedrag van ruim € 6 miljoen (2016 € 3,2 miljoen). Dat kan niet alleen komen door lagere kosten met betrekking tot dag- en weekmarkten. Een en ander zal waarschijnlijk verband houden met het economisch beleid dat gevoerd wordt en de kosten die daaruit voortvloeien: een politieke afweging.

Onderwijs

Binnen dit cluster loopt het uitgavenpatroon van Breda nagenoeg synchroon met die van de selectiegroep.

Cultuur en recreatie

De taakvelden die deel van dit cluster uitmaken, zijn: openbare bibliotheek, vormings- en ontwikkelingswerk, sport, groene sportvelden en terreinen, kunst, musea, natuurbescherming, openbaar groen en openluchtrecreatie en overige recreatieve voorzieningen.

Binnen dit cluster loopt het uitgavenpatroon van Breda nagenoeg synchroon met die van de selectiegroep. Met betrekking tot de taakvelden lopen de cijfers wel uiteen met de selectiegroep. Zo scoort Breda goed op de onderdelen Sport, Musea en Media. Hogere lasten zijn er voor Breda op de onderdelen Cultuur en Openbaar groen.

Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening

Binnen de gemeente Breda blijven de uitgaven op het vlak van inkomensvoorzieningen achter bij die van de selectiegroep. Dit kan wijzen op betere economische omstandigheden met een groter aanbod van arbeidsplaatsen. Daarnaast kan dit het resultaat zijn van de wijze waarop uitkeringsgerechtigden worden begeleid naar de arbeidsmarkt toe. De ene gemeente is daar succesvoller in dan de andere.

Tot dit cluster behoren ook de uitgaven van de 3D's (= WMO, Jeugd en Participatie). In totaliteit wordt hierop ongeveer € 82 (2016: € 127) per inwoner minder uitgegeven door de gemeente Breda dan door de gemeenten die behoren tot de selectiegroep. Dat komt overeen met een bedrag van ongeveer € 15 miljoen (2016: € 23 miljoen).

Volksgezondheid en milieu

De gemeente Breda loopt nagenoeg in de pas met de selectiegroep wat betreft dit cluster. Er is een uitzondering met betrekking tot het taakveld Milieu beheer. Daar liggen de kosten aanmerkelijk lager dan binnen de selectiegroep. De geringere kosten komen overeen met een bedrag van € 2,2 miljoen.

Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

Binnen dit cluster zijn voor de gemeente Breda de volgende taakvelden van belang: ruimtelijke ordening (maken en wijzigen van bestemmingsplannen), stads- en dorpsvernieuwing en bouwgrondexploitatie.

Ten opzichte van de selectiegroep scoort de gemeente Breda op alle taakvelden negatief, met uitzondering van Bouwen en wonen. In 2016 lag dat precies andersom. Met name ten aanzien van bouwgrondexploitatie liggen de uitgaven ook aanmerkelijk hoger dan binnen de selectiegroep. Dat wijst op bouwgrondexploitaties met hogere negatieve saldi. Het is niet ondenkbaar dat daar bewuste politieke keuzes aan ten grondslag liggen die verband houden met de wijze waarop de gemeente het openbaar gebied (kwalitatief) wil inrichten.

Financiering en algemene dekkingsmiddelen

De voor de gemeente Breda relevante taakvelden zijn: geldleningen en uitzettingen langer dan of gelijk aan één jaar, algemene uitkering en OZB. Ten opzichte van de selectiegemeenten scoort de gemeente Breda op alle drie de onderdelen nadelig. De inkomsten liggen ten opzichte van de selectiegemeenten aanmerkelijk lager.

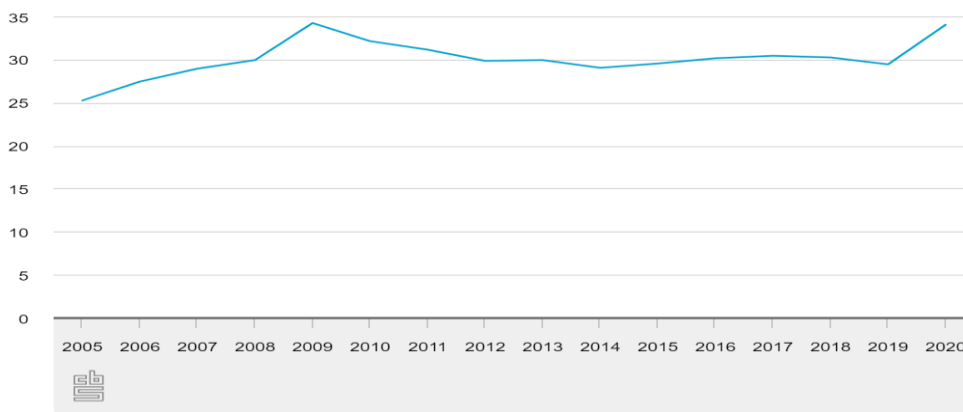
Resultaatbestemming (6.9.3.)

Gemeenten hadden in 2020 € 63,4 miljard (2016: € 53,8 miljard) aan inkomsten. Een belangrijk deel daarvan kwam van het Rijk (onder meer uitkeringen uit het Gemeentefonds), maar ook van andere lokale overheden. Dit waren inkomensoverdrachten binnen de overheid en bedroegen € 39,3 miljard (2016: € 36,7 miljard). Gemeenten hadden daarnaast ook hun eigen inkomsten, onder andere uit de gemeentelijke heffingen en dienstverlening aan burgers en bedrijven: ongeveer € 13,9 miljard (2016: 16,1 miljard).

De uitgaven van gemeenten bedroegen in 2020 totaal ongeveer € 63,4 miljard (2016: € 53,6 miljard). De grootste uitgaven (ongeveer 1/3) liggen op het terrein van het sociaal domein. Nog altijd is de omvang van het eigen vermogen van de gezamenlijke gemeenten groot, zoals onderstaande grafiek laat zien: omvang vermogen (verticale as) afgezet tegen het voortschrijden van de tijd (horizontale as). Bron CBS. De omvang is met € 5 miljard toegenomen in één jaar tijd (2020 ten opzichte van 2019). Over een periode van 15 jaar is de toename € 10 miljard van ongeveer € 25 miljard in 2005 tot bijna € 35 miljard in 2020. In een land waar regelgeving volledig is gefocust op het afdekken van risico's en niet het creëren van kansen, beginnen de (lokale) overheden zich steeds meer te gedragen als "spaarverenigingen", hetgeen nooit de bedoeling kan zijn.

2.1 Eigen vermogen gemeenten

mlrd euro

Zelfs in de periode van de financieel-economische crisis (2008 – 2013) is de omvang eerder sterk toegenomen, waarna een dalende tendens is ingezet. Vanaf 2015 is de lijn weer opwaarts gegaan.

Accountantsverklaring (6.9.4.)

Op dit moment geeft de account bij de jaarstukken een tweetal verklaringen af: getrouwheid en rechtmatigheid. Er bestaat al enige jaren het voornemen om de verklaring ten aanzien van rechtmatigheid niet langer te laten afgeven door de accountant, maar door het college. Na diverse malen van uitstel zal deze wijziging met ingang van 1 januari 2023 worden doorgevoerd, mits de eerste Kamer akkoord gaat met het wetsvoorstel. De wetswijziging biedt de mogelijkheid om de werkzaamheden in dat kader opnieuw kritisch te bezien en waar mogelijk te beperken. De gemeente zal daartoe een beleidsnotitie dienen op te stellen.

Gemeentefonds (7.1.)

Inmiddels is het deelfonds Sociaal Domein geheel opgegaan in het Gemeentefonds. Gebleken is (en verwacht) dat de overheveling van de Rijksmiddelen inzake WMO-nieuw, Jeugdzorg en Participatie in 2015 niet geheel passend was voor de individuele gemeenten. Met name is een groep van nadeel gemeenten ontstaan. In kader van periodiek onderhoud van het Gemeentefonds zijn aanpassingen voorgesteld waarbij meer wordt aangesloten bij de kosten die gemeenten maken. De aanpassing zal met ingang van 2023 plaatsvinden.

Uitbreiding gemeentelijk belastinggebied (7.4.8.)

Over de uitbreiding van het gemeentelijk belastinggebied wordt al decennia gesproken. Van een wezenlijke uitbreiding is het tot op heden niet gekomen. Gelet op maatschappelijke ontwikkelingen lijkt het er nu wel van te gaan komen. Min of meer gedwongen. Denk bijvoorbeeld aan een toename van elektrisch rijden (=lees verminderde opbrengst aan accijnzen). Met betrekking tot de ontwikkeling van het Gemeentefonds is nu al bekend dat deze in 2026 zal dalen met ongeveer € 6 miljard. Compensatie is nodig en wordt gezocht door het gemeentelijke belastinggebied uit te breiden. Een commissie op Rijksniveau is daartoe al ingesteld met het doel tijdig met voorstellen te komen. Wordt vervolgd.

Europese aanbesteding (10.4.1.)

Boven de (Europese) drempelbedragen zal de gemeente in beginsel Europees aanbesteden, tenzij dit in een bepaald geval niet nodig is op grond van de geldende wet- en regelgeving. De Europese Commissie stelt elke twee jaar bij verordening nieuwe drempelwaarden vast.

Er gelden verschillende drempelwaarden voor werken en leveringen/diensten onder de klassieke aanbestedingsrichtlijn, de concessierichtlijn en de defensierichtlijn. Daarnaast bestaat onderscheid tussen drempelwaarden bij opdrachten van de centrale overheid, decentrale overheden en speciale sectorbedrijven. Deze bedragen zijn exclusief BTW. De drempelwaarden voor de periode 2022 – 2023 zijn:

<i>Onderwerp</i>	<i>Drempelbedrag</i>
Klassieke overheid: richtlijn 2014/24/EU	
• Werken	€ 5.382.000,--
• Leveringen en diensten centrale overheid	€ 140.000,--
• Leveringen en diensten decentrale overheid	€ 215.000,--
Concessieopdrachten: Richtlijn 2014/23/EU	
• Diensten en openbare werken	€ 5.382.000,--
Speciale sectorbedrijven: Richtlijn 2014/25/EU	
• Leveringen en diensten in de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en postdiensten	€ 431.000,--
• Werken in de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en postdiensten	€ 5.382.000,--
Defensie: Richtlijn 2009/81/EG	
• Leveringen en diensten op defensie- en veiligheidsgebied	€ 431.000,--
• Werken op defensie- en veiligheidsgebied	€ 5.382.000,--

Meervoudig onderhands aanbesteden (10.4.3.)

Voor meervoudig onderhandse aanbestedingen heeft de Rijksoverheid de drempelbedragen 2022 kenbaar gemaakt. Deze drempelbedragen zijn:

<i>Onderwerp</i>	<i>Drempelbedrag</i>
Levering of dienst centrale overheid	Vanaf € 139.000 tot de Europese drempelwaarde
Levering of dienst decentrale overheid	Vanaf € 214.000 tot de Europese drempelwaarde
Werk	Tot € 1.500.000

Bijlagen

11. Begrotingsanalyse (HS VI)

De uitkomsten uit de begrotingsanalyse 2022 voor de gemeente Breda geeft het volgende beeld met betrekking tot de clusters (ook wel hoofdfuncties genoemd).

	Breda	Sel. Gr.	Vershil
0. Bestuur en ondersteuning			
0.1 Bestuur	-42	-56	14
0.10 Mutaties reserves	12	43	-31
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	-4	4
0.2 Burgerzaken	-42	-32	-10
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-17	-11	-6
0.4 Ondersteuning organisatie	-90	-131	41
0.5 Treasury	10	13	-3
subtotaal 0.1 t/m 0.5	-169	-178	9
0.61 OZB woningen	85	136	-51
0.62 OZB niet-woningen	94	128	-34
0.63 Parkeerbelasting	64	40	24
0.64 Belastingen overig	4	6	-2
0.7 AU en overige uitkeringen Gemeentefonds	2.054	2.173	-119
0.8 Overige baten en lasten	-8	-24	16
0.9 Vennootschapsbelasting	-3	-1	-2
subtotaal 0.61 t/m 0.9	2.290	2.458	-168
Totaal Bestuur en ondersteuning	2.121	2.280	-159
	Breda	Sel. Gr.	Vershil
1. Veiligheid			
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-68	-72	4
1.2 Openbare orde en veiligheid	-101	-67	-34
Totaal Veiligheid	-169	-139	-30

	Breda	Sel. Gr.	Vershil
2. Verkeer, vervoer en waterstaat			
2.1 Verkeer en vervoer	-168	-169	1
2.2 Parkeren	-24	-7	-17
2.3 Recreatieve havens	0	0	0
2.4 Economische havens en waterwegen	2	-8	10
2.5 Openbaar vervoer	0	-2	2
Totaal Verkeer, vervoer en waterstaat	-190	-186	-4

	Breda	Sel. Gr.	Vershil
3. Economie			
3.1 Economische ontwikkeling	-30	-27	-3
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-6	-68	62
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-3	-1	-2
3.4 Economische promotie	-21	3	-24
Totaal Economie	-60	-93	33

	Breda	Sel. Gr.	Vershil
4. Onderwijs			
4.1 Openbaar basisonderwijs	0	-2	2
4.2 Onderwijshuisvesting	-114	-82	-32
4.3 Onderwijsbeleid en leerling zaken	-30	-50	20
Totaal Onderwijs	-144	-134	-10

	Breda	Sel. Gr.	Vershil
5. Sport, cultuur en recreatie			
5.1 Sportbeleid en activering	-21	-25	4
5.2 Sportaccommodaties	-36	-53	17
5.3 Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	-143	-81	-62
5.4 Musea	-2	-28	26
5.5 Cultureel erfgoed	-11	-4	-7
5.6 Media	3	-25	28
5.7 Openbaar groen en recreatie	-108	-93	-15
Totaal Sport, cultuur en recreatie	-318	-309	-9

	Breda	Sel. Gr.	Vershil
6. Sociaal domein			
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-100	-145	45
6.2 Wijkteams	-16	-79	63
6.3 Inkomensregelingen	-88	-179	91
6.4 Begeleide participatie	-191	-52	-139
6.5 Arbeidsparticipatie	-4	-72	68
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-138	-40	-98
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	-121	-188	67
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	-208	-291	83
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	-254	-266	12
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	-18	-36	18
Totaal Sociaal domein	-1.138	-1.348	210

	Breda	Sel. Gr.	Vershil
7. Volksgezondheid en milieu			
7.1 Volksgezondheid	-48	-52	4
7.2 Riolering	17	13	4
7.3 Afval	17	26	-9
7.4 Milieubeheer	-31	-43	12
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	-1	1
Totaal Volksgezondheid en milieu	-45	-57	12

	Breda	Sel. Gr.	Vershil
8. Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting			
8.1 Ruimtelijke Ordening	-44	-23	-21
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)	-2	56	-58
8.3 Wonen en bouwen	-12	-44	32
Totaal Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	-58	-11	-47

Geraadpleegde literatuur, artikelen en websites

Hoofdstuk VI

- Verduidelijking structurele en incidentele baten en lasten (handreiking 2021), opgesteld door de 12 Provinciale toezichthouders (2021)
- Tabel 2.1. Eigen vermogen, CBS (2021)